

Miha Mohor
Kranj

KAKO V ČUDEŽNI DEŽELI RASTE PISATELJ Družinski listi Lewisa Carrola

Družinski rokopisni listi mladega Charlesa Lutwidga Dodgsona odpirajo vpogled v otroštvo, ki je bilo pretkano z ljubeznijo, humorjem, učenjem in ustvarjalnostjo. Iz njihovih strani razbiramo zametke literarnega nonsensa, ki so se pozneje preselili v književne svetove Lewisa Carrola: v *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi*, *Alico v ogledalu* in *Zalezovanje Žnrka*.

Family manuscripts of the young Charles Ludwig Dodgson are a valuable source of insight into childhood, intertwined with love, wittiness, humour, creativity and learning. From this fertile soil his writerly imagination developed into later literary worlds of Lewis Carroll: into *Alice's Adventures in Wonderland*, *Alice Through the Looking Glass* and *The Hunting of the Snark*.

Children's writing, editing and publishing within family and even more within school framework have increasingly been gaining ground in the last decades. Using puns and exercises of interpretative writing, teachers help children in consolidating and upgrading their language skills, at the same time promoting their personal and creative reading, as well as strengthening their sensitivity of perception. The phenomenon of children's writing in the first half of the 19th century can therefore also be interesting from this point of view.

Vsaj dvoje razlogov v bralcu utegne vzbuditi zanimanje za zgodnjo literarno ustvarjalnost avtorja kanonskih del mladinske književnosti in nonsensnega žanra. Družinski rokopisni listi mladega Charlesa Lutwidga Dodgsona nam nudijo vpogled v otroštvo, ki je bilo pretkano z ljubeznijo, duhovitostjo, humorjem, ustvarjalnostjo in učenjem. Iz te rodovitne prsti se je razrasla njegova pisateljska domišljija v poznejše književne svetove Lewisa Carrola: v *Aličine dogodivščine v Čudežni deželi*, *Alico v ogledalu* in *Zalezovanje Žnrka*.

Otroško pisanje, urednikovanje in publiciranje v družinskem in še posebno v šolskem okviru zadnja desetletja dobiva vse večji pomen. Učitelji z besednimi igricami in vajami poustvarjalnega pisanja učencem pomagajo utrjevati in dograjevati jezikovno znanje, obenem pa jih spodbujajo k osebni in ustvarjalni branji ter jim krepijo doživljajsko občutljivost. Tudi s tega stališča je pogled na fenomen otroškega pisanja v prvi polovici 19. stoletja lahko zanimiv.

27. januarja 1832 se je v Daresburyju v angleški grofiji Cheshire rodil Charles Lutwidge Dodgson. Marsikom novorojenčkov priimek ne pove kaj dosti, toda če se poigramo, tako da latiniziramo in premečemo osebni imeni, si pričaramo nje-

gov poznejši psevdonim. Charles Lutwidge Dodgson se nam pusti prepoznati kot Lewis Carroll, klasik mladinske književnosti in avtor, čigar arhetipska nonsensna besedila najmanj toliko kakor otroke privlačijo tudi odrasle bralce.

Charles je bil tretji otrok in najstarejši sin župnika Charlesa Dodgsona in Frances Jane Lutwidge. Zakonca sta se poročila leta 1827 ter v svojem skupnem življenju imela enajst otrok. Družina je bila tesno povezana in Charles je s tremi brati in sedmimi sestrami tudi pozneje gojil zelo pristrčne odnose. Vzornemu sožitju je brzkonc botrovalo življenje v samotnem podeželskem župnišču, ki je bilo miljo in pol oddaljeno od vasice z manj kot dvestotimi prebivalci. Lahko bi rekli, da je Charles preživel tipično otroštvo takratnega angleškega srednjega sloja, daleč proč od političnih vrtincev in socialne bede, ki je spremljala industrijsko revolucijo.

Oče Charles Dodgson je bil ortodoksen anglikanski duhovnik in tudi družina matere Frances Jane Lutwidge se je postavljala z dolgo tradicijo služenja cerkvi. Bil je izvrsten matematik in poznavalec klasičnih jezikov in kultur. V mladih letih se je na oksfordskem kolegiju Christ Church uveljavil kot tutor in predavatelj matematike, univerzitetno kariero pa mu je prekinila poroka, saj je bil za profesorje pogoj celibat. V Daresburyju je pridigal v pol ure hoda oddaljeni cerkvi Vseh svetih. Ob nedeljah se je vsa družina dvakrat napotila tja k maši, zato je v župnišču na »božje dneve« tople obroke redno zamenjeval vnaprej pripravljen hladni prigrizek. Otrokom je bilo takrat strogo prepovedano, da bi se zabavali z risanjem ali da bi v roke vzeli kako igračo; od tega sta jih starša preusmerjala k branju nabožnega čtiva. Ohranjena je vrečka s Charlesovimi zapisi pobožnih razmišljanj in doma narejenim molitvenikom, ki je lastnika nagovarjal, naj ob nedeljah odloži posvetne misli in opravke ter se posveti vsemu dobremu v svoji nesmrtni duši.

Za začetni pouk in vzgojo v družini sta skrbela oče in mati, zato otrokom prva leta ni bilo treba obiskovati šole. Mati je Charlesov učni napredek skrbno zapisovala v beležnico pod nadnaslovi: Nabožno branje, Nabožno branje z mamo in Vsakdanje branje: koristno – osebno.

V to tretjo kategorijo je brzkonc spadala povest Sarah More *Vajenec iz Cheapsida* (*Cheapside Apprentice*), ki pripoveduje, kako mladeniča obiskovanje gledališča zapelje v družbo lahkih žensk, od koder je kratka pot do roparstva in vislic. Vikar Dodgson je s številnimi sodobniki delil prepričanje, da gledališče predstavlja vir zla, Charlesa pa je silno privlačilo. Ko je odrasel, se je dokončno uprl tem očetovim nazorom, saj mu gledališče ni pomenilo le prostora za čisto in nedolžno zabavo, ampak je na odrskih deskah videl veliko priložnost za prepričljive prikaze triumfa dobrega nad zlim.

Branje tovrstne literature, ki je v prvi vrsti pomagala vzdrževati obstoječa razmerja v družbi, je v mladem bralcu utrjevalo prepričanje, da so stiske in trpljenje nižjih slojev po volji Boga, ki da je vsakomur dodelil svoj stan in vlogo. Dodgsonova družina je bila ponosna, da predstavlja pomemben člen v obstoječem družbenem redu, in Charles je kakor nekakšno dediščino vse svoje življenje s seboj vlekel zavest o višji vrednosti svojega razreda. V protitež so mu starši privzgojili socialni čut, usmiljenje in zavezanost pomoči revnim. Globoko je bil prepričan, da je njegova pomembna dolžnost pomagati vsem, ki se težko prebijajo skozi življenje. Že kot malček je nabiral trstje, da bi prepojeno z lojem ubogim služilo za sobno razsvetljava. Ko je odrasel, pa je navkljub zgledom staršev podvomil, da bi se revščino dalo ublažiti s tovrstnim družbenim delovanjem. Svoja prizadevanja je raje usmeril v dobrotelost na individualni osnovi.

Skica Dodgsonove družine bi bila nedvomno napačna, če bi dajala vtis, kako sta na župnikovem domu vladala zgolj enolični red in mračnjaško vzdušje. Izza očitne avtoritativnosti in pobožnosti je na plano pogosto smuknila razigrana humornost. Posebno oče je bil izredno nadarjen pripovedovalec: izmišljal si je šaljivke, lepo je prepletal besedne igre in pri tem se je celo njegovo življenjsko vodilo usmiljenja in sočutja izgubljalo v goščavah »črnega humorja« in duhovitega nonsensa. To nam nazorno ilustrira odlomek iz njegovega pisma osemletnemu Charlesu:

./.../ Na Tvoje naročilo ne bom pozabil. Kakor hitro prispem v Leeds, bom sredi ulice zakričal; Železninarji! Železninarji! Šeststo mož bo v hipu pridrvelo iz svojih trgovin – frk, frk z vseh strani – zvonite, pokličite stražnike – zažgite mesto. Dobil bom pilo & izvijač & obroček, & če mi jih ne prinesejo nemudoma, v štiridesetih sekundah, razen ene majhne muce ne bom pustil pri življenju nikogar v vsem mestu Leeds & še njo bom pustil samo zato, ker se bojim, da je ne bom utegnil pokončati.

Tako je oče posredno dajal sinu spodbude, da se je kmalu še sam lotil pisanja, in samo ugibamo lahko, koliko takih in podobnih drobcev očetovega nonsensa se je mnogo let pozneje znašlo v literaturi Lewisa Carrola.

Charles je od vseh otrok v družini največ obetal. Ta pristrčni deček z živo domišljijo je za vse, kar se je dogajalo okrog njega, kazal veliko zanimanje. Zelo zgodaj se je od očeta »nalezl« ljubezni do matematike. Še ne petleten je s police vzel knjigo logaritmov in prosil očeta, naj mu razloži, za kaj gre. Da je premajhen in da zadeve ne bo razumel, tega ni hotel sprejeti in je vztrajal: »Prosim, vseeno razloži!« Edino, kar je nekoliko kazilo podobo popolnega otroka, je bilo njegovo pojecljavanje, pa še ta nevšečna govorna napaka ga je mučila zgolj v prisotnosti odraslih. Kadar se je Charles sproščeno družil z vrstniki, mu je jezik tekel gladko in brez ovir. V družbi bratov in sester se je brez težav uveljavil kot vodja, ki je v vsakem trenutku znal poskrbeti za razvedrilo. Njegov nečak Stuart Collingwood nam v prvem življenjepisu Lewisa Carrola posreduje družinski spomin na Charlesovo otroštvo:

V tem spokojnem domu si je deček izmišljal nenavadne oblike zabave, udomačeval je najbolj čudne in neverjetne živali; med najbolj zaupne prijatelje je prišteval polže in krote. ./.../ Prav zares se zdi, da je v tistem času živel v Čudežni deželi, ki jo je kasneje tako živo popisal; ob vsem tem pa je skoz in skoz ostajal pravi deček, ki je rad plezal po drevju in se plazil po starih lapornih votlinah.

Ko mu je bilo devet let, se je družina preselila v yorkshirsko mestece Croft. Sedaj niso več živeli na samem, župnišče je bilo mnogo prostornejše in lahko so si tudi privoščili služinčad. Tam na lepem vrtu je Charles svoje pleme bratcev in sestric še z večjim poletom vodil skozi male pustolovščine, ki so v njegovo duševnost nalagale usedline čarobnosti in poezije otroštva. Lovili so se po stezicah, se skrivali za okrasnimi grmički in pod staro tiso, ki so jo zaradi povešenih vej poimenovali dežnikovo drevo, ob mrzlih zimah pa jim je Charles iz snega zgradil zamotane labirinte. »Otrokom severa«, kot so se poimenovali, je pripravil železniško igro z vlakom, ki ga je sestavil iz samokolnice, soda in vozička, in postavil postaje z okrepevalnicami. Izmisli si je tudi pravila igre in nekakšen bonton za železničarje in potnike. Predvidel je vozovnice prvega, drugega in tretjega razreda, določil dolžnosti in naloge postajnega načelnika, med katerimi je tudi pravica odgnati nediscipliniranega potnika v zapor. Vlakovodja je moral igrati še vlogo sprevednika in kaznovati vsakogar, ki bi se na vlaku znašel brez voznega listka.

Zbrani zaslužek se je na koncu vožnje razdelil med udeležence, le vlakovodja ni dobil nič. V duhoviti *Železniški vodič* je zapisal, da morajo, če se vlak prevrne, vsi potniki obležati lepo pri miru, dokler jih ne poberejo.

Kadar potnik nima prav nobenega denarja in kljub temu želi potovati z vlakom, mora izstopiti na postaji, na kateri se takrat znajde, in zaslužiti denar s kuhanjem čaja za načelnika (ki ga ta pije ob vseh urah podnevi in ponoči) in z drobljenjem peska za železniško družbo (kaj bo z njim počela, le-tej ni treba razlagati).

Ob slabem vremenu se je Charles odel v dolgo belo oblačilo, si nadel rjavo lalusjo ter brate in sestre zabaval z rokohitrstvom in čarovniškimi triki. Čeprav oče ni odobral gledališča, je sinu vseeno dopustil, da je ob pomoči vaškega tesarja izdelal marionetno gledališče. Lutke je napravil iz kartona in jih pripel na žičke, svečice pa so predstavljale odrske luči. Ker ni bil zadovoljen z igrami, ki so bile na voljo za lutkovna gledališča, je kar sam pisal besedila za svoje predstave. Tako je pred navdušenim družinskim občinstvom uprizoril tudi svoje operno delce *La Guida di Bragia*. V tej burleskni operi je povezal dvoje reči, ki sta ga privlačili vse življenje: železnice in gledališče. Tako kot za mnoge verze, ki jih je nekoliko pozneje objavljal v svojih literarnih listih, je tudi zanjo značilno nenehno vpletanje parodiziranih zgodnjeviktorijanskih pesmi. V Mooneyu in Spooneyu, dveh figuricah iz te komične igrice, ki zaradi napačne uporabe besed nenehno padata v nore nesorazume, zlahka prepoznamo kasnejši znameniti par Cepetin in Cepetaj (Tweedledum in Tweedledee) iz *Alice v ogledalu*.

Ko so leta 1950 obnavljali župnišče v Croftu, so delavci pod podnicami nekdanje otroške sobe v prvem nadstropju odkrili pristrčno »arheološko najdbo«. Iz zaprašenega skrivališča so po več kot stoletju potegnili skriti otroški zaklad: žepni nožiček, lasno sponko, kosce porcelana, levi čevljiček, naprstnik in belo rokavičko. Priložena je bila deščica, ki je po običaju takratnih obrtnikov sporočala, kdo je junija 1843 opravil tesarska dela. Na njej so bili s Charlesovo otroško roko pripisani verzi: »Mi pa romamo / po širnem svetu / in lovimo bizone.« Najdeni predmeti so še enkrat več dokazovali, da je bil dom malega Charlesa L. Dodgsona v resnici Čudežna dežela Lewisa Carrolla. Napovedovali so jezero solza, nagrado za tekmo »divjdir«, čajanko pri prismuknjencih in razburjenega Belega zajca. Tam je bil že tudi Beli vitez z one strani ogledala, ki je »hropel kot bizon« in pel o »levem čevlju«.

Pri dvanajstih se je moral Charles posloviti od doma in začeti svoje redno izobraževanje na richmondski klasični gimnaziji. Čeprav se dotlej še nikoli ni za daljši čas ločil od domačih, se je kmalu privadil življenju v šoli z dvema učilnicama in 120 učenci. Izkazal se je za bistrega in prizadavnega učenca, izjemne rezultate pa je dosegal pri najljubšem predmetu – matematiki. Ravnatelj James Tate ga je v pismu očetu takole pohvalil:

Ne pomišljam izraziti svojega mnenja, da poseduje ob vseh ostalih odličnih naravnih darovih zelo redek delež genialnosti. Uglajen in veder v občevanju z drugimi, igriv in pripravljen na pogovor si je zmožen pridobiti znanja, ki presegajo njegova leta, medtem ko je njegovo logično mišljenje tako jasno in je tako neprizanesljiv do napak, da se ne bo zadovoljil, dokler se ne bo dokopal do najbolj natančne rešitve česarkoli, kar se mu kaže kot nejasno.

Charlesovo srečno obdobje na gimnaziji v Richmondu se je po slabih osemnajstih mesecih končalo. Prav na štirinajsti rojstni dan ga je oče vpisal na znamenito internatsko šolo v Rugbyju. Tam je sloves odličnjaka samo še potrjeval

in za učne uspehe prejemal številne knjižne nagrade, a obenem trpel, saj so se nasilni sošolci zaradi njegovega sramežljivega značaja, odpora do grobih športov in pojecljavanja pogosto spravljali nadenj. Rugby je bila namreč internatska šola, v kateri so v času, ko ni bilo predavanj, mlajšim dijakom »vladali« višješolci. Kakšnih surovosti so bili zmožni fantje, ki so vodili tudi vse obšolske dejavnosti, živo popisuje sloviti roman nekdanjega dijaka Thomasa Hughesa *Šolski dnevi Toma Browna* (1857). Charles se v pismih domov nad trpinčenjem in zlorabljanjem sicer ni pritoževal, ko se je 1849. poslovil od šole, pa je zapisal, da nanjo ne bo imel lepih spominov in da na noben način ne bi hotel ponoviti treh let, ki jih je prebil v njej.

Charles je začel pisati in sestavljati svoj prvi družinski literarni list v letu 1845, ko mu je bilo trinajst let. Naslovil ga je *Koristna in poučna poezija* (*Useful and Instructive Poetry*) in ga namenil v zabavo mlajšima bratu Wilfredu in sestri Louisi. Prvi ohranjeni dokaz bodočih Carrollovih ustvarjalnih zmožnosti je sestavljen iz majhne zbirke ilustriranih šaljevih verzov, med katerimi je tudi nekaj limerikov. V slogu in obliki je ta mesečnik nenavadno podoben *Knjigi nesmislov* (*Book of Nonsense*) Edwarda Leara, ki pa je izšla šele 1846. Charlesovi limeriki se po obliki razlikujejo od Learovih, saj je za te značilna ponovitev začetnega verza v zadnji vrstici, Charlesovi zaključki pa so dopolnjevali temo pesmi. Bolj gotov je očetov vpliv na tovrstno pisanje – njegov ob pravem trenutku dozirani humor v obliki besednih iger in verzificiranih šal, in pa vpliv zbirke ljudskih uspavank in otroških šaljev *The Nursery Rhymes of England*, v kateri med drugimi najdemo pesmice o Srčni kraljici, Glava-Možu in Cepetinu in Cepetaju. Da so bili rokopiisni snopiči *Koristne in poučne poezije* v družini lepo sprejeti, dokazuje tudi dejstvo, da so tri leta pozneje dali vseh pet številk zvezati v knjigo.

K nekaterim prvinam, ki se pojavijo v teh zgodnjih pesniških poskusih, se je Lewis Carroll pogosto vračal. *Citat iz Shakespeara z rahlimi izboljšavami* (*A quotation from Shakespeare with slight improvements*) nakazuje njegova mnogo kasnejša prizadevanja, da bi gledališke igre velikega dramatika priredil za odraščajoča dekleta. Pesem *Sojenje izdajalcu* (*The Trial of a Traitor*) s tematiko sodnega procesa že napoveduje zaključna poglavja iz *Alice v Čudežni deželi*, *Povest o repu* (*A Tale of a Tail*) pa je s svojo igro z besedami in pesniško obliko zametek za carmen figuratum iz istega dela. Prototip za Glava-Moža (Humpty Dumpty) iz *Alice v ogledalu* je v pesmi *Krepkoglavec* (*The Headstrong Man*) trmež, ki telebne z zidu, a se ne razbije kakor Glava-Mož, temveč znova zleze na drevo, kjer je njegov položaj še bolj nestabilen.

V pesmi *Pravila in predpisi* (*Rules and Regulations*) se poigra z zguljenimi življenjskimi usmeritvami, s kakršnimi odrasli skušajo likati mlado generacijo. V verzih niza vsemogoče zapovedi in prepovedi, kot so: uči se slovnice, pij čaj in ne kave, ne jecljaj, izstradaj svojega kanarčka, veruj v vile, bodi neotesan s tujci, ipd. Raznorodne sopostavljene napotke povezuje in ureja zgolj rima, kar je eden od značilnih ubesedovalnih postopkov nonsensa. V teh verzih ni nobene večpomenskosti, ampak učinkujejo zgolj kot svojevrstna šala.

Za Carrollove *jeu d'esprit* je izrazit tudi smisel za dramatičnost, ki temelji na baladnem modelu, seveda pa je patetiko izvirnika duhovito parodiral, tako da jo je pretiral do absurda. Tak primer nam ponuja pesem *Brat in sestra* (*Brother and Sister*): prepir, ki se vname, ko brat priganja sestrico, naj gre spat, preraste v strašno, a obenem prismuknjeno grožnjo, da jo bo predelal v irsko čorbo. Samo zato,

ker kuharica pesniškemu subjektu ne posodi ponve, se to ne zgodi – pesem pa se izteče v nauk: Nikoli ne skuhaj svoje sestre!

Pisatelj pozneje ni imel kdove kako visokega mnenja o svojih prvih poskusih z družinskimi zabavnimi listom, dejstva pa kažejo, da mali Charles ni imel nobenega namena kar takoj odnehati. Natančen datum izhajanja drugega lista *Župnijska revija* (*The Rectory Magazine*) ni znan; domneva se, da ga je oblikoval leta 1948. Z njegovih strani razbiramo, kako pomembno mesto je imela v Dodgsonovi družini literatura in tudi s kako svojevrstnim humorjem so drug drugega zabavali prav vsi njeni člani. Za razliko od prvenca so sedaj svoje pisanje objavljali tudi ostali – osmerica iz družine vključno s teto Lucy Ludwidge je prispevala vanj, Charles pa naj bi bil v prvi vrsti urednik.

»Sprva so prispevki pritekali v enem samem nepretrganem toku, izid vsake številke pa je spremljalo nadvse silovito vznemirjenje po vsej hiši; večji del družine je vanj prispeval po enega ali več člankov,« se je spominjal pozneje. Toda že v uredniških opombah četrte številke je z obžalovanjem ugotavljal: »Zjutraj smo odprli uredniški zabojček v pričakovanju, da bo prepoln prispevkov, in odkrili – pero nam trepeče in črnilo zardeva – da je prazen.«

Na dvanajstih straneh vsakega zvezka *Župnijske revije* so se zvrstile nekakšne stalne rubrike: uvodnik, nadaljevanka, odgovori dopisnikom in od druge številke naprej še balada in druga nadaljevanka. Ker je število sodelavcev postopoma padalo, Charles pa je pisal vedno več, se je začel pod prispevki podpisovati z različnimi inicialkami (VX, BB, FLW, JV, FX in QG). *Župnijska revija* je zanimiva prav zato, ker Charlesovo otroško ustvarjalnost lahko primerjamo s poskusi, ki so jih objavljali v njej ostali člani te živahne in nadarjene družine, in ker nam nudi vrsto pokazateljev, v katero smer se bo razvijal mladi pisatelj. V njej se že da zaslediti mnogo značilnosti carollovskega humorja, ki je, kakor kažejo prispevki soavtorjev, izviral iz dodgsonovskega družinskega smisla za smešno.

Najdaljše Charlesovo besedilo je melodrama v devetih nadaljevanjih *Sidney Hamilton*. Pripoveduje o mladeniču Sidneyu, ki se, ko ga ugrabijo, znajde med roparji in nasilneži, medtem ko njegovega očeta, ki je po krivem obdolžen poskusa tatvine, oropa Sidneyev najboljši prijatelj. Ta parodija na sodobne pogrošne povesti se presenetljivo izteče v komičen zaključek s tožbo gospoda Hamiltona, da je po zajtrku na mizi ostalo preveč razdrobljenih koščkov prepečenca. V krajši povesti *Grad Crundle* (*Crundle Castle*) pisec prvič uporabi prvo kasneje zanj tako značilno besedo tipa portmanteau (Branko Gradišnik jim pravi portfeljke): »fluff« predstavlja zloženko besed »flurry« (nemir) in »huff« (jeza, zamera). Glavni junak šestletni Guggy, ki je scrkljanček od ljubezni zaslepljene matere in huda nadloga okolici, saj ga nadvse zabava, če lahko brca, obmetava s tortami in celo poskuša zažgati mamine goste, je že prototip malega zoprneža Ugguga iz Carollovega poznejšega mladinskega romana *Sylvie in Bruno*.

Župnijska revija je zaposlovala Charlesa šest mesecev, sledil mu je *Komet* (*The Comet*), ki pa je tudi izhajal le pol leta, ker je po urednikovem mnenju zanj vladalo majhno zanimanje in je bila »vsebinsko tako uboga«. Vse kaže, da je družinsko veselje s domačimi publikacijami kopnelo, saj so bile tudi naslednje tri še krajše sape: *Vrtničin popek* (*The Rosebud*), *Zvezda* (*The Star*) in *Blodna lučka* (*Will-O-the-Wisp*). Vsi ti ilustrirani rokopisi so se izgubili; zanje vemo zgolj iz Charlesovega opisa v uvodniku zadnjega rokopisnega lista *Mišmaš* (*Mischmasch*), v katerega je takrat že kot triindvajsetletni podknjižničar oksfordskega kolegija Christ Church

prepisoval svoja neobjavljena besedila ter lepil izrezke prvih objavljenih literarnih umotvorov. V *Mišmašu* najdemo »stanco anglosaksonske poezije« – bralci jo poznamo kot prvo kitico nenavadne nonsensne pesnitve *Jabberwocky* (*Žlabudron*), ki jo v *Alici v ogledalu* recitira in razlaga Glava-Mož.

V celoti pa se je ohranil *Župnijski dežnik* (*The Rectory Umbrella*). Naslovnico krasi alegorična risba smehljajočega se bradača, udobno nameščenega pod velikim dežnikom, ki je popisan s poimenovanji književnih vrst: šale, uganke, zabavno pesništvo, povesti; torej nekakšnim napovednikom vsebine lista. Z neba ga tolpa vražičkov obmetava z velikimi kamni, na katerih piše: žalost, zlovoljnost, slabo počutje, dolgčas, jeza in potrtost, z vseh strani pa mu letijo na pomoč angelska dekleta in mu v košaricah prinašajo dobro voljo, okus, živahnost, znanje, radost, zadovoljstvo in vedrino.

List, ki ga je začel sam pisati in risati za družino 1849. leta, ko se je že šolal v Rugbyju, je dokaz osemnajstletnikovega hitrega dozorevanja. Veliko zanimanje za umetnost in bogata razgledanost v književnosti sta bila hranivo za njegov parodični in humoristični dar, ki je vodil do mešanice šaljivo naravnane poezije in proze. Pesem *Ye Fatalle Cheyse* je napisana v arhaičnem jeziku in slogu ter ustrezno dopolnjena z obrobniimi ilustracijami v slogu srednjeveške rokopisne knjige. Najbolj posrečeni verzni stvaritvi z enim samim naslovom *Pesmi o žalosti* (*Lays of Sorrow*) pa sta nastali iz resničnih pripetljajev v domačem župnišču; prva pripoveduje o popravilu starega kurnika in kako kokoš spravi s sveta svoje piščance, druga pa parodira Horacija in opisuje, kako pesnikov brat Skeffington zleze na osla, a ga ne more pripraviti, da bi šel v pravo smer, ob pomoči brata in sestrice pa na koncu kljub temu žanje priznanja, kakor pritičejo pravemu junaku. Podobno zabavna je pesem *Brata* (*The Two Brothers*): dečkoma se ne ljubi sedeti pri grških in latinskih učbenikih, mahmeta jo na ribolov in starejši mlajšega uporabi za vabo; nesrečo prepreči sestra, ki ji ob pogledu na oba bratca srce počí na tri kose: »Eden bo skož in skož moker./ in drugi zamudil bo čaj.«

Humor serije proznih prispevkov z nadnaslovom *Zoološke razprave* (*Zoological Papers*) je skrit v psevdoznanstveni obravnavi izmišljenih živali. Najprej je Charles »raziskal« vile:

Najboljši opis, kar ga lahko spravimo skupaj, je ta, da so vrsta vilinskih bitij, visoke kaka dva čevlja, majhne in ljubke postave; pokriva jih nekakšen temen rdečkast kožušček; njihovi obrazki na splošno izžarevajo milino in dobro voljo; ta zadnja lastnost pa je verjetno vzrok, zakaj jih lisice tako rade požro.

Najzabavnejša »znanstvena razprava« ima naslov *Ribce* (*Fishes*). Charles v njej z navidezno resnostjo kot pravi živalski primerek obravnava kovinske »ribce«, nekakšne absurdne igračke, ki se jih da premikati s pomočjo magneta, da je videti, kakor da plavajo. Njen avtor naj bi bil Nemeč, prevajalske težave pa sprožajo komunikacijske nesporazume, ki spadajo med najljubša sredstva Carrollovega nonsensnega humorja.

V dveh parodijah znanstvenih razprav, ki ju je poimenoval *Težave*, se na podoben način ubada z zamotanimi logičnimi vprašanji na temo prostora in časa. V prvi *Težavi* ga muči problem, kje na potovanju okrog sveta dan zamenja ime. Charlesa konvencionalne časovne razdelitve s časovnimi pasovi ne bi mogle zadovoljiti, saj so mu v nasprotju z nami, ki se nam zdijo samoumevne, nesmiselne, če ne celo neuporabne. Vse skupaj mu predstavlja še en dokaz več, kako očarljivo

nelogičen in izmuzljiv je čas človekovemu dožemanju. Od tod pa ni več daleč do nadvse nenavadnih prigod, ki jih bo Lewis Carroll v naslednjih dveh desetletjih popisal v obeh knjigah o Alici. Prav v ta skrivnostno zamotani klobčič časa se kar po vrsti zapletajo njegovi literarni junaki. Spomnimo se samo Črne kraljice z one strani ogledala, kako teče, kolikor jo noge nesejo, da ostane na istem mestu, Bele kraljice, ki se sklicuje na »enega iz zadnje serije torkov«, ali Alice, ko Vojvodinjinemu moralističnemu frazarjenju ugovarja, da ne bi bilo nobene koristi, če bi se svet hitreje vrтел. V drugi *Težavi* se v nonsensni igri poigra z vprašanjem, katera ura je boljša: tista, ki zaostaja in kaže prav samo enkrat letno, ali ona, ki stoji in zato kaže prav dvakrat na dan. Tudi problem o stoječi uri se bo z Alico v novi varianti vrnil na neskončno čajanko pri prismuknjencih Klobučarju, Marčnem zajcu in Polhu, kjer je ura venomer šest. V obeh literarnih drobcih *Težave* že prepoznavamo posebno privlačnost Carrollove literature nesmisla. Ta leži v enkratnem prepletanju želje po brezmejni igri, kakršno ima lahko le človek, ki nikoli ni povsem izživel svojega otroštva, ter precizne optike formalne logike, skozi katero je kot matematik motril svet.

Skozi vseh osem števil *Župnijskega dežnika* teče nanizanka *Vernonska galerija*, ilustrirana parodija občasnika *The Vernon Galery of British Art*, ki je pri našal reprodukcije platen iz londonske galerije in strokovno interpretacijo le-teh. Zadržimo se pri prvem prispevku: zanj si Charles poišče podlago v sliki Joshua Reynoldsa »Obdobje nedolžnosti«, na kateri je ta viktorijanski umetnik upodobil nežno mladenko, kako si pod krošnjami dveh dreves sramežljivo pritiska roke k prsim. Nagajivo jo zamenja z režečim povodnim konjem, čigar zajetno telo prekrije ves sprednji del risbe, in tako doseže parodični in nonsensni učinek. Spodaj teče besedilo:

Obdobje nedolžnosti' sira J. Reynoldsa, ki prikazuje mladega povodnega konja, kako sedi pod senčnatim drevesom, razmišljujočemu umu ponuja očarljivo povezanost mladosti in nedolžnosti.

Tudi predzadnji Charlesov družinski list ima povest, ki v nadaljevanjih teče skozi vse številke. To je *Sprehajalna palica usode* (*The Walking-stick of Destiny*). Pripoved je razdeljena na osem krajših poglavij s petinsedemdesetimi opombami na dnu strani. Uvede jo signor Blowski z obiskom pri baronu Slogdodu, da mu preda pismo svojega gospodarja barona Muggzswiga. Bralcu nepoznana vsebina sporočila barona tako razkači, da vrže sla naravnost skozi okno. Preselimo se na novo prizorišče – v votlino, kjer Čarovnik vari čarobni napoj, pri čemer ga zmoti potolčeni Blowski. O tem, kaj se je pripetilo, pripoveduje tako zmedeno, da mu čarovnik lahko zagotovi le, da se lahko nadeja. Bralcem je prepuščeno, da ugibamo, česa naj se mladenič nadeja. Toda pisatelj nas že prestavi nazaj na dvorec, kjer se Sloggod krepča z začinjenim vročim vinom. Ko pogleda skozi okno, na mestu, kamor je bil zalučal Blowskega, opazi skrivnostno postavo. Poglavje se zaključi z baronovim vprašanjem: »Le kdo naj bi bil to?« Bralci radovedno pričakujemo, da se bo v naslednjih poglavjih skrivnostna zgodba začela razpletati, a se kaj takega ne zgodi. Pisatelj z vsako stranjo odpira nova vprašanja samo zato, da bralci nanje kljub podrobnim razlagam in neštetim opombam pod črto niti na koncu ne dobimo odgovorov, saj se prav noben zaplet ne razreši. Zmedeno se sprašujemo, o čem naj bi ta nenavadna povest sploh govorila? Kakšno je njeno sporočilo?

Bistvo pripovedi mladega pisatelja se skriva nekje drugje: v igri z jezikovnimi možnostmi in spreminjanjem odnosov. Njegov humor nastaja iz napetosti med redom in neredom, med nakazanim in odvzetim pomenom, med pričakovanjem in razočaranjem. To je prava literatura nonsensa, besedna igra med avtorjem in bralcem. Svet nonsensa ni veselje stvari, ampak besed in načinov njihove rabe. Nonsens je po svoji naravi logičen in antipoetičen, predstavlja poskus predstaviti jezik kot samosvoj, zaprt in skladen sistem. Preureja ga, toda ne po pravilih poezije ali proze, ampak skladno s pravili igre – in predmet te igre so besede. Ker pa se z nečim, kar je silno variabilno, ne da igrati, je potrebno jezik kolikor je mogoče oluščiti vseh dvoumnosti in večpomenskosti. Nonsens deluje z nepovezanimi in iz običajnega konteksta izločenimi besedilnimi enotami ali besedami, organiziranimi v natančen samoreferenčni okvir. Briše povezave, ki jih imajo besede z zaporedji dogodkov vsakodnevnega življenja. V trenutku, ko del nonsensnega besedila začne dobivati pomen (to je, ko se začne povezovati z vsakdanjim svetom), sledeči del besedila ta pomen ukine in tako človeku ne dovoli, da bi se dokopal do kake razlage ali pojasnila. Nonsens izbira in organizira besede na način, da spodnaša stremljenje naših možganov, da množijo zveze in razmerja. Pisatelj bralca venomer vleče za nos: ko ta že misli, da bo ujel »pravi pomen« in bo sledil »umetnikovi misli«, razume še manj kot na začetku. Nonsensna besedila so zato izrazito interaktivna, saj dobijo svojo pravo podobo šele z dejavnim branjem, s tvorjenjem pomena, ki se poraja iz besedne igre. Bralcu omogočajo, da uzavešča ubesedovanja, se uči ustvarjalnejšega branja in se – to pa je najbolj pomembno – ob tem zabava.

Od *Sprehajalne palice usode* pa do Carrollovih arhetipskih besedil literarnega nonsensa ni več daleč. Poznavalcem *Alice v Čudežni deželi* in *Alice v ogledalu* se bodo fragmenti, kot je tale, zdeli nenavadno znani: »Težko si je predstavljati, kako bi zgledala črna svetloba. Do nje se da priti, če v zatemnjeni sobi po sveči polijemo črnilo.«

23. maja 1850 se je Chatles Lutwidge Dodgson vpisal na Christ Church, enega najstarejših kolegijev univerze v Oxfordu. To je bila pred desetletji tudi *alma mater* njegovega očeta in usoda je nanesla, da je Charles ostal za njenimi zidovi vse življenje. Po dobrih dveh letih so mu dodelili štipendijo, kakršno bo kot raziskovalec ali učitelj lahko zadržal, če bo le ostal samski in se podrejal zapovedim duhovniškega stanu. Jeseni 1855. je začel na Christ Churchu predavati matematiko in to službo je opravljal vse do upokojitve pri devetinštiridesetih letih, pa čeprav ga delo univerzitetnega učitelja ni veselilo in še manj osrečevalo.

Tedaj je prišel tudi čas, ko se je toliko opogumil, da je svojo poezijo in humoristično kratko prozo prvič poslal v javnost. Največ so mu med 1854. in 1856. objavljali v listih *The Whitby Gazette*, *The Comic Times* in *The Train*. Njegovi družinski rokopisni listi pa so ostali otipljiv dokaz čudovitega otroštva. S pomočjo tega »popolnega kristala« je ustvarjalna domišljija Charlesa L. Dodgsona pričarala oxfordsko Čudežno deželo Lewisa Carrolla. Znova in znova ga je obnavljal v vedno novih družbicah otrok, svojih edinih pravih prijateljev. Neskončno otroštvo je bilo skupaj s fantazijo njegova prava resničnost in vir navdiha za literarno ustvarjanje.

Viri in literatura

- Lewis Carroll, 1995: *The Complete Illustrated Works*. New York: Random House.
- Lewis Carroll, 1996: *La cane du destin*. Paris: L'Herne.
- Lewis Carroll, 1971: *The Rectory Umbrella and Mischmasch*. New York: Dover Publications.
- Lewis Carroll, 1954: *Useful and Instructive Poetry*. London: Geoffrey Bles.
- Ane Clark, 1995: *Lewis Carroll – Child of the North*. Croft: The Lewis Carroll Society.
- Morton N. Cohen, 1995: *Lewis Carroll – A Biography*. London: Macmillan.
- Stuart Dodgson Collingwood, 1899: *The Lewis Carroll Picture Book*. London: T. Fisher Unwin.
- Stuart Dodgson Collingwood, 1899: *The Life and Letters of Lewis Carroll*. Honolulu: University Press of the Pacific.
- Roger Lancelyn Green, 1962: *Lewis Carroll*. New York: Henry Z. Walck, Inc.
- Derek Hudson, 1995: *Lewis Carroll*. London: Constable.
- Karoline Leach, 1999: *In the Shadow of the Dreamchild*. London: Peter Owen Publ.
- Miha Mohor, 2007: Le kdo je pisal vsem tem Alicam? V: Lewis Carroll: *Le kaj je pisal svojim Alicam*. Ljubljana: Študentska založba.
- Miha Mohor, 2008: Otroški družinski listi in knjižice. V: Miha Mohor: *Glasovi mladih*. Ljubljana: JSKD.
- John Pudney, 1976: *Lewis Carroll and his World*. London: Thames and Hudson.
- Elizabeth Sewell, 1952: *The Field of Nonsense*. London: Chato and Windus.
- Barbara Simoniti, 1997: *Nonsens*. Ljubljana: Karantanija.
- Stephanie Lovett Stoffel, 1997: *Lewis Carroll and Alice*. London: Thames and Hudson.
- Robert D. Sutherland, 1970: *Language and Lewis Carroll*. Hague: Mouton.
- Donald Thomas, 1996: *Lewis Carroll – A Portrait with Background*. London: John Murray.
- Jenny Woolf, 2010: *The Mystery of Lewis Carroll*. London: Haus Books.

STOK UBOŽCEV¹
ALI TARNANJE NESREČNIKOV

Sočutni gospodje,

podpisane žrtve brezčutnega, brezsrčnega divjaštva Vas rotimo za kanček sočutja, da »nastavite ušesa«, kakor pravi pesnik: ojoj! ne bi radi, da jih ponujate, vedoč, kaj vse morajo prestajati naša lastna. Naši lastniki ali varuhi, saj ne vemo, kaj od tega naj bi bili, izjavljajo, da nas ljubijo, toda, ah! to je lahko le ljubezen, kakršno je žabam izkazoval Isaak Walton, zakaj bistvo njihove ljubezni je krutost. V dokaz svoje ljubezni nas vse dni za uhlje prenašajo okrog (dobri gospodje, kar zazvoni nam v ušesih, če samo pomislimo na to), nas odložijo pa spet zgrabijo, vrtinčijo naokrog in nam v ušesa tulijo besede naklonjenosti in nežnosti, da nas že ob spominu nanje spreleti zona:

»O vi, ki srca vam pogumna so,
o vi, ki solze točite z očesa,
to ni ljubezen, kar tu trošite,
le žrtev živih so ušesa!«

V prepričanju, da ni *potuha*², kar želimo,
se od Vas poslavljajo Vaše potrte žrtve *muhavosti*,

Ljubljeni in Mučeni.

---

¹ Resnični avtorji so župnijski zajci.

² Bralec, bodi pozoren na besedno igro.

UGLEDNI LJUDJE¹

I. PREDAVANJE »O KORISTNOSTI MALIH LJUDI«

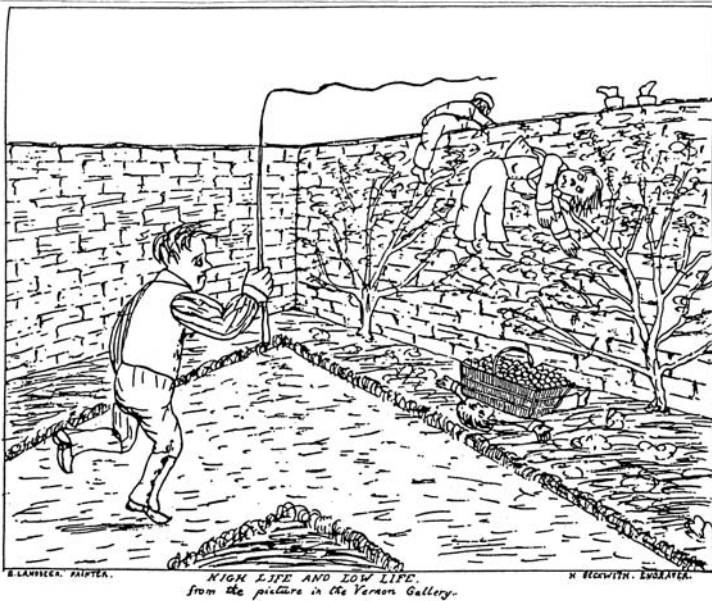
»Svet je sestavljen iz malih ljudi.« Majhen rek, toda kako resničen! Pojdi, kamorkoli hočeš, srečal jih boš: so glavnina ljudske množice, plemstva, vojske, govornikov. Ali lahko obstaja vojska brez prostakov? Nič bolj kakor hiša brez opek. Za vsakim velikim človekom je 10 000 malih ljudi: zares, dovolj je dela zanje, ki se ga noben veliki človek ne bi lotil. Kaj ne gradijo mali ljudje naših hiš in ladij, nam ne obdelujejo zemlje in zadovoljujejo naših različnih potreb? Prosite velikega Aleksandra, naj vam skuha puding. Fej! Ampak puding je *treba* skuhati. Zares nadvse pomemben družbeni razred! In zelo zaslužen predstavnik. Kako skrajnje majhne so bile besede nekega podeželana,² ko so prišli na mizo cmoki: »To so džokeji za moj denar!«

Veliki ljudje okrog njega so se temu smejali; *mi* pa poznamo njegovo vrednost. Poglejte v *The Times*: »Najmanjši terier v Angliji, najnižja cena 25 funtov.« Mali! Mali! je tihi klic. Zagrnite zaveso! Vstopi, mali človek!

(Nadaljevanje na strani 55.)

¹ Po Emersonovih *Uglednih ljudeh*.

² Zelo znana anekdota.

VERNONSKA GALERIJA
»VISOKO ŽIVLJENJE IN NIZKO ŽIVLJENJE«

Še nikdar ni bilo ime slike bolj polno izpričano v sliki, kot je to v tem primeru. Obraz dečka, visečega z zidu, ki predstavlja »visoko življenje«, je zares oster¹, saj v naravi redkokdaj vidimo kaj bolj resničnega. Na njem se poleg strahu pred bližajočim se vrtnarjem da zaslediti senco obžalovanja in kesanja zaradi košare z jabolki², ki jo je pravkar odvrigel. Vendar pa njegov tovariš, čigar obraz se komajda vidi izpod košare, prejkone občuti več *pravega* obžalovanja zaradi tega pripetljaja. Bralec bo seveda sam ugotovil, da naj bi ta drugi predstavljal »nizko življenje«. Vrtnar je izvrstno narisal, toda gredice s krompirjem in peščena steza sta nekoliko pod nivojem umetnikovega siceršnjega sloga. V celoti gledano pa mu slika vendarle zelo utrjuje ugled.

¹ T.j. izraža ostro bolečino.

² Po vsej verjetnosti z rumenimi renetami.

*THE FIRST EARRING.
from the picture in the Vernon Gallery*

VERNONSKA GALERIJA

»PRVO UHARJENJE«

Prizor, na podlagi katerega je naslikano to odlično platno, je vzet iz odlomka v avtobiografiji¹ slovitega sira Williama Smitha², in to o njegovem življenju, ko je bil še šolar. Navajamo ta odlomek: »Nekega dne sva z Billom Tomkinsom³ ostala sama v hiši, saj je bil stari doktor zdoma. Ko sva ušpičila že kar nekaj norčij, je Bill stavil šestaka, da si ne upam zliti stekleničke črnila po doktorjevem mačku. *Storil sem to*, prav takrat pa se je stari Muggles vrnil domov in me ujel za roko, ko sem jo skušal pobrisati. Svojih občutij v tistem trenutku nikdar ne bom pozabil; *ob tej priložnosti sem doživel svoje prvo uharjenje*.⁴ Edino, kar je Bill pripomnil, ko mi je kasneje izročal denar, je bilo: 'Presneto, kaj nisi imenitno tulil!«

Gravura je odlična kopija slike.

¹ Človekova lastna zgodovina.

² Avtorja Metulja z oksastimi nožicami.

³ Pozneje predsednik Društva za zaščito živali.

⁴ Ali cukanje za uho.

SPREHAJALNA PALICA USODE

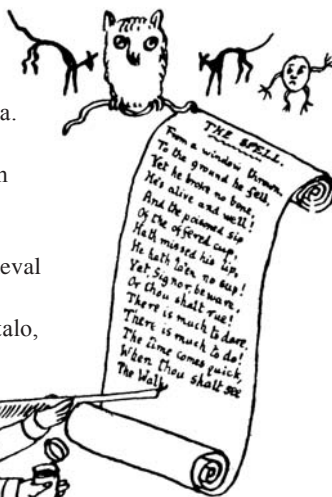
5. pogl.

BRALEC! si upaš še enkrat vstopiti v votlino velikega Čarovnika? Če ti srce ni dovolj smelo, se zadrži: zapri te strani, ne beri več. Visoko v zraku obešeni sta viseli izsušeni telesi dveh črnih mačk, vmes je bila sova, počivajoča na lebdečem ostudnem gadu.

Pajki so se plazili po dolgih sivih laseh velikega Astrologa, ko je ta z zlatimi črkami zapisoval strašen urok na čarobni zvitek, ki je visel iz smrtonosnega gadovega gobca. Nenavadna pojava, slična živemu¹ krompirju z rokami in nogami, je plahutala nad skrivnostnim zvitzkom in kazalo je, da prebira besede z narobe plati. Posluh!

Predirljiv krik se je razlegel po votlini in odmeval od sten, dokler ni zamrl² v masivnem ostrešju. Groza! Navzlic temu čarovnikovo srce ni vztrepetalo, dasi se mu je mezinec trikrat nekoliko zatresel in se mu je eden izmed redkih sivih las na glavi postavil pokonci od strahu; še drugi bi sledil njegovemu vzoru, a je na njem visel pajek, pa ni mogel.

Blisk skrivnostne svetlobe, črn³ kot najtemnejša ebenovina, zdaj napolnjuje prostor in v njegovem bežnem siju se vidi sova, kako enkrat pomežikne. Strašno znamenje! Ali je njen podporni gad siknil? Ah ne! to bi bilo *preveč* grozno! V globoki smrtni tišini, ki je sledila srhljivemu dogodku, je bilo razločno slišati osamljeni kihec leve mačke. Razločno, in sedaj je Čarovnik *zaves* vztrepetal. »Mračni duhovi neizmernih globin!« je mrmral z jecljajočim glasom in kazalo je, kakor da se bodo njegovi ostareli udje ugreznili pod njim, »nisem vas klical, čemu prihajate?« Govoril je in krompir je odgovoril z votlim glasom: »Saj si!« in potem je bilo vse tiho.

¹ Imela je »votel« glas in je bila verjetno nekako v sorodu z »ribi«; glej stran 35.

² Po njegovi smrti se je pojavil njegov duh; str 43.

³ Težko si je predstavljati, kako lahko zgleda črna svetloba. Do nje lahko pridete, če v temnici po sveči polijete črnilo.

Čarovnik je odskočil od groze. Kaj! Da se mi krompir⁴ postavlja po robu! Nikdar! V bolesti se je udaril po ostarelih prsih in zbiraje moč, da bi spregovoril, je zakričal: »Samo besedico še izreci, pa te na mestu skuham!« Sledil je zlovešč premor, dolg, nejasen in skrivnosten. Kaj se bo zgodilo? Krompir je glasno ihtel in slišala se je gosta ploha solza, kako je težko udarjala ob kamnita tla. Potem so se počasi, jasno in strašansko prišle grozne besede: »Gobno strodogol slok slabolgo!«⁵ in nato globoko sikajoče šepetanje: »To pot!«

»Skrivnost! Skrivnost!« je ječal prestrašeni Astrolog. »Ruski bojni krik! Oh, Slogdod! Slogdod, kaj si storil?« Obstal je v pričakovanju, drhteč, toda noben glas mu ni prišel do zaskrbljenega ušesa; nič, razen nenehnega kapljanja oddaljenega slapa. Končno pa se je oglasil glas: »Sedaj!« in pri tej besedi je desna mačka z zamolklim udarcem padla na zemljo. Potem je zagledal Strašno Obliko,⁶ kako se megleno pojavlja skozi temino; pripravljala se je spregovoriti, toda univerzalni krik⁷ »odčepnikov!« je odjeknil skozi votlino in zamrl v neslišnem tuljenju. Sedaj je bilo slišati hitro plahutanje, ki je napolnilo vso votlino, trije⁸ glasovi so naenkrat zakričali: »Da!« in bila je svetloba. Tako slepeča svetloba, da je Čarovnik drhteč zaprl oči in rekel: »To so sanje, oh, da bi se lahko prebudil!« Pogledal je navzgor – in votlina, Oblika, mački, vse je izginilo: nič drugega ni ostalo pred njim razen skrivnostnega zvitka in peresa, paličice rdečega pečatnega voska in prižgane voščene sveče.

»Avgustovski krompir!« je zamrmral.
»Pokoravam se tvojemu silnemu glasu.«
Potem je zapečatil skrivnostno listino,
pozval sla in jo odposlal. »Hiti na vso moč,
kurir! Hiti! Hiti! Na svojo službo! Hiti!«
so bile zadnje besede prestrašenega moža,
ki so mu odzvanjale v ušesih, ko
je odjezdil.

Nato se je veliki čarovnik
z žalostnim vzdihljajem obrnil
v mračno votlino in z globokim
glasom zamrmral: »Sedaj pa nad
kroto!«⁹

(Nadaljevanje na strani 56.)

⁴ Krompirjevo besedovanje si je treba skrbno zapomniti, saj je pomembno.

⁵ To je navedek iz Puncha: tam je razloženo, kako ni znano, da bi vojaki po prepevanju teh besed komu izkazali milost ali bili pomiloščeni.

⁶ Duh predirljivega krika, glej str 41.

⁷ Spiralno se je valil po votlini.

⁸ Strašna Oblika, krompir in desna mačka.

⁹ Glej stran 59. Krota je bila vedno neizogibna pri čarovniških obredih, glej Shakespearovega »Macbetha«.

TEŽAVE

ŠT. 1

Polovica zemlje (ali vsaj približno toliko) je vedno osvetljena od sonca; ker pa se zemlja vrti, se ta polobla svetlobe prav tako obrača in lepo po vrsti drsi preko vsakega njenega dela.

Vzemimo, da je v torek v Londonu jutro; čez eno uro bi bilo torkovo jutro na zahodu Anglije. Če bi bilo kopno po vsej zemlji, bi lahko ugotavljali¹ torkovo jutro, torkovo jutro vse naokrog, dokler po 24 urah ne bi prišli nazaj v London. Toda mi *vemo*, da je v Londonu 24 ur po torkovem jutru sredino jutro. Kje na potovanju okrog sveta potem dan zamenja ime? Kje izgubi svojo istovetnost?

Dejansko pa s tem ni nobene težave, saj poteka velik del njegovega potovanja preko vode in nihče ne more reči, kaj počne na odprtem morju; poleg tega pa je toliko različnih jezikov, da bi bil poskus vsenaokrog slediti imenu kateregakoli dne brezupen. Toda ali si ne bi mogli predstavljati, da se ista kopnina in isti jezik razprostirata krog in krog sveta? Jaz bi si. V takem primeru bodisi² ne bi bilo nikakršnega razlikovanja med zaporednimi dnevi in prav tako tedni, meseci etc. – torej bi morali reči: »Bitka pri Waterlooju se je vnela danes pred dvema milijonoma ur.« – ali pa bi bilo potrebno določiti nekakšno črto, kjer naj bi se zgodila sprememba – tako bi se stanovalec v prvi hiši prebudil ter vzkliknil: »Hoj!³ Torkovo jutro!« in bi se stanovalec v sosednji hiši (na oni strani črte), par milj proti zahodu, prebudil par minut kasneje ter vzkliknil: »Hoj! Sredino jutro!« V kakšni brezupni zmešnjavi bi bili venomer ljudje, ki bi po naključju živeli *na* črti, pa ni da bi govoril. Vsako jutro bi se prepirali, kateri dan da je. Ne znam si predstavljati nobene tretje možnosti, razen če bi bila vsakomur dopuščena prosta izbira, pri čemer bi zadeva znala biti še slabša kakor v kateremkoli od prejšnjih dveh primerov.

Zavedam se, da se s to idejo ne ubadam prvi; pred menoj je bil neznani avtor tiste prelepe pesmi, ki se začenja s »Če ves bi svet bil jabolčni kolač etc.«⁴ Ne kaže pa, da bi mu prišli na misel posebni izsledki, o katerih smo tukaj razpravljali, saj se omejuje na težave pri preskrbi s pijačo, ki bi se nedvomno res pojavile.

---

¹ Najbolje si je predstavljati, da jo mahnete za soncem in spotoma sprašujete prebivalce: »Katero pa je to jutro?« Če domnevate, da ljudje živijo povsod naokrog in da vsi govorijo en jezik, je težava očitna.

² To je popolnoma nemogoč primer in je tu postavljen zgolj kot hipoteza.

³ Običajen vzklik med prebujanjem, navadno izrečen ob zehanju.

⁴ Če ves bi svet bil jabolčni kolač / in morje vse bilo bi le črnilo / in vsa drevesa kruh in sir bila bi, / le kaj potem na svetu bi se pilo?

TEŽAVE

ŠT. 2

Katera je boljša: ura, ki kaže prav samo enkrat letno, ali ura, ki kaže prav dvakrat na dan? »Druga,« odgovoriš, »nedvomno!« Zelo dobro, bralec, sedaj pa pozor!

Imam dve uri – ena *sploh* ne gre, druga pa minuto na dan zaostaja. Katero bi imel raje? »Zaostajajočo,« odgovoriš, »brez dvoma!« Potem opazuj: tista, ki zaostaja minuto na dan, mora zaostati 12 ur ali sedemsto dvajset minut, da spet kaže prav. Potemtakem je točna le enkrat v dveh letih, medtem ko je druga očitno točna tolikokrat, kolikokrat čas, ki ga kaže, pride naokrog, kar pa se zgodi dvakrat dnevno. Torej si sam s seboj prišel v protislovje! »Ah, ampak,« porečeš, »kaj mi koristi, da je dvakrat na dan točna, če ne morem ugotoviti, kdaj pride tisti čas?« No, vzemiva, da ura kaže osem; kaj ne razumeš, da je ta ura točna *ob* osmih? Potemtakem je točna, ko pride osma ura. »Da, *to* razumem,« odgovoriš¹.

Zelo dobro, potem si pa *že drugič* prišel sam s seboj v nasprotje; zato se spravi iz težave, kakor veš in znaš, in če se le da, ne zabredi spet v protislovje.

---

¹ Lahko bi še naprej spraševal: »Kako naj pa vem, kdaj pride osma ura? Tega mi moja ura ne bo pokazala!« Bodi potrpežljiv, bralec, saj veš, da je, ko pride osma ura, tvoja ura točna. Zelo dobro. Pa si pomagaj s tem pravilom: upri oči v svojo uro in natanko v trenutku, ko bo točna, bo ura osem. »Ampak...« praviš. Dovolj bo, bralec; bolj kot se pričkaš, dlje zahajaš od bistva stvari, zato bo najbolje končati.